

Шульга С. А.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

НАЛАГОДЖЕННЯ СИСТЕМИ РАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ В 1944–1953 РР. (НА ПРИКЛАДІ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Освіта є визначальною сферою в житті суспільства. В значній мірі вона формує систему світогляду молоді та впливає на становлення особистості. Разом з тим освіта за радянської доби була потужним інструментом ідеологічного впливу та пропаганди. Освіту використовували задля пропаганди великого соціалістичного будівництва, величі партії та вождя.

У статті проаналізовано процес налагодження радянської системи освіти на західноукраїнських землях в 1944–1953 рр. на прикладі Волинської області. Досліджуваний період став одним з найскладніших в розвитку системи народної освіти на Волині спричинених перш за все труднощами повоєнних років, серед яких: великі людські втрати та господарська розруха. Разом з тим на Волині цей процес був поєднаний з необхідністю не лише відновлення знищеного війною, а й остаточним утвердженням в регіоні радянської влади. Окреслено одну з головних особливостей відбудовчого процесу в галузі освіти – кадровий дефіцит. Значну увагу зосереджено на ідеологічній складовій радянської освітньої системи та її особливостей на Волині яка мала на меті формування «радянської людини» на основі марксистсько-ленінської комуністичної ідеології.

Зроблено акцент на висвітленні громадсько-політичної діяльності усіх учасників освітнього процесу повоєнного періоду на Волині. Серед них участь в проведенні виборів до Верховної Ради УРСР, культурно-масова та агітаційна робота. Участь освітян в таких заходах сприяла утвердженню авторитету партії та нової радянської влади серед місцевого населення.

Авторка наголошує на значній ролі в процесі утвердження ідеї колективізму серед населення області за допомогою створення та діяльності підсобних господарств в закладах освіти. В статті розглянуто також особливості та роль військово-фізичної підготовки серед студентської молоді. Доведено визначальну роль в цьому гурткової системи роботи яка, попри окреслену владою цінність була матеріально не забезпеченою.

Ключові слова: радянська система освіти, шкільна освіта, радянська влада, Волинь, повоєнний період, викладачі, педучилища, відбудова, ідеологія.

Постановка проблеми. Освіта є однією з ключових сфер життя суспільства та одним з найдієвіших засобів формування особистості. Сучасна система освіти в Україні формує цю особистість на демократичних цінностях: повага до прав людини, відповідальність, толерантність, патріотизм, активна участь в житті громади, критичне мислення та ін.. Проте, такі цінності були чужими для радянського періоду в історії України. Тоталітарна комуністична держава формувала особистість засобами освіти які були побудовані на іншому підґрунті: колективізмі, відданість комуністичній ідеї, вірність та відданість наказу, відсутність прояву критичного мислення. Сучасні освітні реформи які відбуваються в Україні потребують додаткового вивчення та переосмислення радянського минулого яке мало і продовжує мати

вплив на сьогодення. Водночас радянська система освіти на західноукраїнських землях яка була остаточно сформована в повоєнні роки мала цілий ряд особливостей які так само потребують додаткового вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В процесі роботи над статтею цінними були публікації в яких окреслено політику радянської влади в сфері освіти на західноукраїнських землях Н. Мащенко [16], Л. Сосницької [21], В. Старжеця [22]. Широко розглянутий процес другої хвилі радянзації на Західній Україні та повоєнної відбудови в контексті загального аналізу історії України 1944–1953 рр. в працях В. Барана [1], Б. Яроша [29] та ін.. Заслужовують уваги наукові розвідки Л. Романець [18], С. Сворака [20] та І. Сушик [26].

Метою статті є аналіз процесу налагодження системи радянської освіти на західноукраїнських землях в 1944–1953 рр. в умовах повоєнної відбудови на прикладі Волинської області.

Виклад основного матеріалу. Повоєння в історії України один з найскладніших періодів радянської доби, разом з тим на західноукраїнських землях цей час окреслений також процесами радянзації. Завершення бойових дій та вигнання нацистських військ ознаменували повернення в ці землі радянської вдали яка розпочала швидкий марш інтеграції та уніфікації новоприєднаних територій з рештою територій СРСР. Ці події поклали початок процесу «другої радянзації» Західної України.

Відбудовчі процеси торкалися всіх сфер життя суспільства охопивши економіку, соціальну, політичну, культурну та освітню галузь. Особливу увагу радянський уряд приділяв відбудовчим процесам в системі освіти покладаючи на неї не лише широкі просвітницькі, а й ідеологічні функції. Задля здійснення соціалістичних перетворень (колективізація, індустріалізація та культурна революція), які мали швидкими темпами інтегрувати західноукраїнські землі в систему радянської держави сталінський режим широко використовував освітню галузь [23, с. 49]. Після війни в області було відновлено запроваджену відповідно до затвердженої ще в листопаді 1939 р. Наркоматом освіти УРСР інструкції «Про порядок реорганізації шкіл в західних областях Української РСР». Тож на Волині відновили роботу початкові (чотирирічні), неповно-середні (семирічні) та середні школи з десятирічним терміном навчання [16, с. 91].

Про значення освіти свідчить і постанова «Про невідкладні заходи по відбудові народного господарства в районах, визволених від німецької окупації» яка була прийнята РНК СРСР і ЦК ВКП(б) 21 серпня 1943 р. Документ передбачав, проведення обліку дітей шкільного віку, ремонт та будівництво шкіл, забезпечення її навчальними засобами, а також формування кадрів [28, с. 97]. Проте, вирішити ці завдання в перші роки після війни було вкрай складно адже масштаби руйнувань лише в системі шкільної освіти свідчили про потребу в значних фінансових та людських ресурсах. Згідно з офіційною статистикою в Україні було зруйновано 8 тис. шкіл, 110 навчальних корпусів вищих учбових закладів [17, с. 540]. Станом на 1 вересня 1944 р. в західних областях УРСР розпочали роботу лише 4460 шкіл з 7596 які діяли тут до війни. Серед них в Станіславській області –

625 шкіл, Дрогобицькій – 672, Тернопільській – 743, Львівській – 869, Ровенській – 884 та Волинській – 284 [23, с. 49].

В процесі налагодження системи радянської освіти усуваючи цілий ряд труднощів спричинених наслідками війни поступово відбувається відновлення роботи шкіл. В 1946 р. в області відчинили двері 783 початкових, 212 семирічних та 25 середніх шкіл. Та вже за п'ять років їх стало 480, 433 і 81 відповідно [24, с. 56]. Проте, найбільш активно відновлювали саме початкові школи, оскільки гостро стояла наявності значної кількості дітей які у війну не навчалися. Відкриття ж іншого типу шкіл потребувало більшого фінансування, кадрового та навчально-методичного забезпечення [21, с. 17].

Серед основних законів що мав бути виконаний в області був закон «Про загальне обов'язкове навчання», яким передбачалося охоплення початковою освітою дітей від 8 до 10 років та обов'язковою семирічною дітей, які проживали в містах та робітничих селищах [24, с. 56]. Разом з тим виконання цього закону передбачало необхідність вирішення цілого ряду інших повоєнних труднощів: відновлення мережі шкіл, забезпечення педагогічними кадрами, організація підвозу дітей, які живуть віддалено, забезпечення харчуванням та за необхідності житлом.

Гостро в області стояло питання і забезпечення педагогічними кадрами. На кінець 1944–1945 н. р. в області працювало 2145 вчителів, серед них 163 педагоги з вищою освітою, 158 – з незакінченою вищою, 1160 – з середньою педагогічною, 664 – з незакінченою середньою. Проте, для повного забезпечення вчителями шкіл Волинської області на новий 1945–1946 н. р. додатково потрібно було 1536 педагогів [27, с. 174]. Варто зауважити, що причиною цьому була не лише фізична відсутність в області осіб з педагогічною освітою, але й недовіра до наявних місцевих кадрів які або працювали за попередньої вдали (польської, німецької) або ж отримали освіту в цей час. Тож такі освітяни були недостатньо обізнані ані з системою радянської освіти, її навчальними програмами, методичними вимогами і найголовніше – ідеологічною основою. Саме на Заході України особливо важливим було виконання педагогами функцій поширення комуністичної ідеології та пропаганди задля остаточного утвердження тут радянської влади. Часто відповідність подібним критеріям була важливішою від професійних вчительських якостей [25, с. 279–280].

Гострий кадровий дефіцит був притаманний всій системі освіти області. Тож постала необхідність відновлення роботи педагогічних навчальних закладів. На Волині в повоєнні роки педагогічну освіту можна було здобути в Луцькому, Володимир-Волинському та Камінь-Каширському педагогічних училищах [22, с. 12]. Заклади переважно забезпечували здобуття кваліфікації вчителя початкової ланки, проте досить часто за окреслених умов випускники педучилищ викладали й у 5–7 класах неповносередніх шкіл. Разом з тим за відсутності викладачів в педучилищах так само могли викладати вчителі з середніх та неповносеєрежних шкіл. Хоч такі педагоги і не мали відповідної кваліфікації і самі потребували навчання. До прикладу, викладач математики Жученко Є. з Камінь-Каширського педагогічного училища, яка до цього працювала в Камінь-Каширській неповно-середній школі, просила надати їй програми та підручники аби убезпечити себе від помилок у викладанні [9, арк. 3].

В 1946 р. відновив свою роботу і Луцький державний учительський інститут. Окрім того в області станом на 1 листопада 1947 р. працювало 6 середніх спеціальних навчальних закладів в яких разом навчалось 17128 слухачів та студентів [26, с. 118].

Окрім того, загальний дефіцит кадрів, який був притаманний всій системі освіти після війни, відчувався не лише серед педагогічних працівників. Так, через відсутність секретаря з навчальної частини у Володимир-Волинському училищі завуч був перевантажений технічною роботою. Весь облік успішності, громадсько-політичної роботи та навчальну звітність він готував сам [15, арк. 14]. Тож і без того перевантажені педагоги змушені були виконувати зайву не передбачену посадою роботу. Окрім того уряд постійно контролював роботу на всіх ланках системи освіти. Вищі та місцеві органи вдали намагалися зміцнити керівні кадри задля покращення роботи системи та виховання нових місцевих освітянських кадрів. Тож з метою зміцнення керівного складу педагогічних училищ відповідно до наказу Міністра освіти УРСР від 26 травня 1949 р. № 622 передбачалося проведення атестації директорів та заступників директорів з навчальної частини. Атестацію директорів педучилищ проводили в Міністерстві освіти УРСР впродовж червня-серпня 1949 р., а заступників директорів в обласному відділі народної освіти з 15 червня по 15 липня [7, арк. 38].

Відсутність достатньої кількості педагогів викликала їх перевантаження в роботі. Навіть

в 1950–1951 н. р. 150 вчителів початкових класів працювали у дві зміни. Понад 270 педагогів 5–10-х класів були перевантажені годинами, а окремі з них мали до 40 годин на тиждень [25, с. 282]. Подібною була ситуація і в педучилищах. Так, частина викладачів мали 30–36 год. тижневого навантаження, замість передбачених максимальних 24 год. [12, арк. 3]. В Камінь-Каширському педучилищі викладач фізкультури в 1952–1953 н. р. мав 30 год. тижневого навантаження і через це не мав часу якісно організувати спортивно-масові змагання [13, арк. 5].

Свідченням налагодження системи радянської освіти в області поряд з роботою шкіл став також початок роботи гуртків. Вже в четвертій чверті 1943–1944 н. р. в Луцьку працювало 33 гуртки: 9 – літературних, 12 – музично-співочих, 3 – драматичних, 4 – хореографічних та 5 математичних, якими вдалося охопити 884 учні [2, арк. 11]. Вже в наступному 1944–1945 н. р. в школах області діяла розгалужена мережа предметних, технічних та гуртків художньої самодіяльності якими було охоплено 26032 школярів, що становило понад 20% всіх учнів які навчалися в школах [3, арк. 38].

Невід’ємною складовою радянської освітньої системи була її ідеологічна основа яка виявлялася у формуванні колективізму на протидію індивідуальному. Втілювали в життя ідеологічні постулати на виховних годинах, лінійках, засіданнях численних гуртків та учнівських комітетах. В 1950–1951 н. р. вже при всіх середніх та семирічних школах області існували учнівські комітети, керівництво яких очолювали директори шкіл. Всі вони поділялися на комісії які відповідали за певне коло питань. В приклад завжди ставили школи з відмінною організацією таких комітетів. Серед таких, була Луцька середня школа №1 в якій добре спланували роботу всіх комісій. Так, комісія по організації шкільного дозвілля протягом навчального року провела понад 50 масових ранків та вечорів дитячої художньої самодіяльності та відвідали з учнями близько 100 кіносеансів [4, арк. 193-195]. Відчуття спільності, єдності та причетності до чогось особливого та необхідного було необхідною складовою формування нового типу «радянської людини» вірної партії та її вождю.

Тривала та виснажлива війна принесла в систему освіти нові тенденції пов’язані з питаннями захисту. Так, ще у воєнні роки, в 1942–1943 н. р., в усіх школах Радянського Союзу було введено військово-фізичну початкову та допризовну підготовку учнів. Ця програма діяла і в повоєнні

роки, до 1947 р. [19, с. 263] В усіх педагогічних училищах також здійснювалася військово-фізична підготовка слухачів. В учительському інституті з програми її вилучили в другому семестрі 1946–1947 н. р. [5, арк. 6]. В першу чергу така робота проводилася задля підготовки майбутніх вчителів до масової роботи з молоддю та зміцнення радянського патріотизму. Згідно з навчальною програмою навчання з цієї дисципліни в педучилищах проходило за окремими програмами для хлопців та дівчат. Для хлопців це стройова, тактична та вогнева підготовка, а для дівчат потрібно було вивчити зв'язок (телеграф та телефон). Проте, через відсутність спеціалістів з навчання зв'язку в педучилищах з цим були значні проблеми. До прикладу, в Камінь-Каширську викладач військово-фізичної підготовки Філіп'єв М. проводив заняття хлопців та дівчат разом за програмою для хлопців [9, арк. 9].

Згідно програми заняття з фізкультури проводилися на всіх курсах за розкладом, а військово-оборонна робота проводилася в позаурочний час у формі роботи оборонних гуртків. Для занять фізкультурою використовували спортзал та спортивний майданчик, а для військової підготовки в закладах діяли військові кабінети з наочністю, літературою та іншими засобами навчання. В Луцькому педучилищі багато занять з фізкультури за сприятливої погоди проводили на спортмайданчику оскільки спортивна зала була мала за розмірами, низька та недостатньо освітлена [6, арк. 13].

Впродовж 1946–1947 н. р. у Володимир-Волинському педагогічному училищі діяли такі гуртки: з підготовки до здачі норм на значок ГСО (готовий до санітарної оборони) – 160 слухачів, на значок ГПО (готовий до праці й оборони) – 220 слухачів та на значок Ворошиловський стрілець – 17 слухачів. Працював також гурток ППХО (протиповітряної хімічної оборони). Для військово-оборонної роботи було організовано військовий кабінет та фізкультурний зал. Такі ж гуртки працювали і в інших педагогічних училищах та були складовою частиною виховання педагогічних кадрів в дусі вірності державі та партії.

В межах військово-фізичної підготовки проводилися також гімнастичні виступи, змагання з легкої атлетики та волейболу, баскетболу та футболу. У Володимир-Волинському педучилищі в 1946–1947 н. р. було організовано дві чоловічі волейбольні команди та одну жіночу та проведено два масових походи на відстань 20 км. [15, арк. 12]

Загальна господарська розруха була значною перешкодою в налагодженні освітньої системи

та розгортанні процесу радянзації регіону загалом. В повоєнні роки продовжувала діяти запроваджена ще в 1941 р. карткова система розподілу продовольчих та промислових товарів [1, с. 32]. Це в свою чергу ускладнювало і без того не простий побут освітян. Відчутними були проблеми в забезпеченні харчуванням студентів та слухачів педагогічних навчальних закладів. Вирішити цю проблему намагалися завдяки підсобним господарствам.

Для його створення у Володимир-Волинському педучилищі в 1945–1946 н. р. було виділено ділянку землі площею 9 га на відстані 6 км від училища. Більшу частину ділянки засіяли зерновими та городніми культурами, а решту довгорічними травами [14, арк. 3]. Також наступного року на балансі училища перебувало троє коней та автомашини Газ «АА» [15, арк. 10]. В Камінь-Каширському педучилищі для підсобного господарства в перший рік роботи райземвідділ виділив 20 га орної землі, з якої засіяли лише 0,5 га картоплі, а решту землі засіяли приватні особи. Так сталося через відсутність свого насіння, реманенту, тяглової сили та угноєння. Дирекція училища зверталася по допомогу до районних та обласних організацій, але позитивної відповіді не отримала [8, арк. 6]. В наступному році керівництво педучилищем зазначало, що підсобного господарства зовсім немає, бо не вдалося добитися ні реманенту, ні землі від приватних осіб [10, арк. 3].

Кращою була ситуація в Луцькому педучилищі де в 1948 р. підсобне господарство площею 13,5 га було засіяне пшеницею, житом, ячменем та вівсом. Забезпечене воно було і реманентом: три вози, один культиватор, плуг, снопов'язалка, одна пара борін, а також дві автомашини та пара коней. Для забезпечення коней училище мало також 4 га сінокошу [6, арк. 6]. Діяло підсобне господарство і в учительському інституті на якому було засіяно ячмінь, горох, овес, гречку, буряк, огірки, моркву, капусту та інше [5, арк. 20].

Одночасно з відновленням роботи освітніх закладів на Волині розпочалося активне залучення всіх учасників освітнього процесу до громадської роботи. В перші повоєнні роки однією з важливих суспільно-політичних подій стали вибори до Верховної Ради УРСР в 1947 р [1, с. 35]. Активну участь в проведенні виборчої кампанії приймали вчителі, викладачі слухачі педагогічних училищ та студенти учительського інституту, а також учні старших класів середніх шкіл. Основним їхнім завданням була робота агітаторами. Найбільш освічені, члени комсомольських організацій читали доповіді присвя-

чені виборам на рівні з викладачами педучилища, решта – організовували концерти, готували плакати та гасла. У Володимир-Волинську силами слухачів педучилища було організовано 7 таких концертів. Саме ж приміщення училища було виборчою дільницею, а головою дільниці – завуч педучилища. Успіхом в організації проведення виборів було визнано те, що на дільниці проголосувало 100 % виборців [15, арк. 13].

Проявити повагу та шану до нової Батьківщини, виконати обов'язок громадянина, вірного радянській державі, мало стати почесним завданням для кожного освітянина. Викладачі були головами виборчих комісій, головами та секретарями окружних комісій, завідувачими агітпунктами та простими агітаторами, які читали лекції на політичні теми, аби висвітлити передові досягнення комуністичної влади. Лише викладачами Луцького педучилища напередодні виборів до місцевих органів влади було прочитано 27 масових лекцій, а директор педучилища Курчегко А. та слухачка Мазур С. були обрані депутатами в міську раду

трудящих [6, арк. 19]. Директор Камінь-Каширського педучилища Титаренко П. був головою районної комісії по виборах до місцевих рад депутатів трудящих, завуч педучилища Кіпа М. – головою окружної комісії по виборах до облради. Решта викладачів були членами комісій та агітаторами [11, арк. 10].

Висновки. Отже, повоєнні 1944–1953 рр. стали часом складних випробувань в процесі налагодження системи радянської освіти у Волинській області. Необхідність швидкого відновлення освітньої мережі зіштовхнулася з економічною розрухою та потребою у впровадженні ідеологічного контролю в області яка ще недавно була під німецькою окупацією, а до того впродовж міжвоєнного періоду в складі Польщі. Налагодженню повноцінного навчання перешкоджав кадровий дефіцит та відсутність належного фінансування. Разом з тим, радянська влада відновлюючи на Волині власну освітню систему чітко окреслювала її ідеологічні межі та формувала підґрунтя для звеличення майбутніх перемог.

Список літератури:

1. Баран В. Стан торгівлі, споживання та побут населення. *Повсякденне життя населення західних земель України у перші повоєнні роки (1944–1953) : колективна монографія* / відп. ред. В. Ільницький. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2021. С. 32–46.
2. Державний архів Волинської області (далі Держархів Волинської обл.) Ф. Р-59. Оп. 3. Спр. 1.
3. Держархів Волинської обл. Ф. Р-59. Оп. 3. Спр. 5.
4. Держархів Волинської обл. Ф. Р-59. Оп. 9. Спр. 7.
5. Держархів Волинської обл. Ф. Р-376. Оп. 1. Спр. 14.
6. Держархів Волинської обл. Ф. Р-407. Оп. 1. Спр. 49.
7. Держархів Волинської обл. Ф. Р-407. Оп. 1. Спр. 115.
8. Держархів Волинської обл. Ф. Р-827. Оп. 1. Спр. 1.
9. Держархів Волинської обл. Ф. Р-827. Оп. 1. Спр. 2.
10. Держархів Волинської обл. Ф. Р-827. Оп. 1. Спр. 9.
11. Держархів Волинської обл. Ф. Р-827. Оп. 1. Спр. 17.
12. Держархів Волинської обл. Ф. Р-827. Оп. 1. Спр. 49.
13. Держархів Волинської обл. Ф. Р-827. Оп. 1. Спр. 133.
14. Держархів Волинської обл. Ф. Р-985. Оп. 1. Спр. 3.
15. Держархів Волинської обл. Ф. Р-985. Оп. 1. Спр. 6.
16. Мащенко Н. Шкільна освіта на Ровенщині в перші повоєнні роки. *Історичні студії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*, 2014. Вип. 11–12. С. 91–96.
17. Патриляк І., Боровик М. Україна у роки Другої світової війни: спроба нового концептуального погляду. Київ : Український інститут національної пам'яті, 2010. 541 с.
18. Романець Л. М. Проблема поповнення вчительськими кадрами шкіл України в повоєнні роки *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: історія*. 2006. Вип. 10. С. 162–164.
19. Рошнін І. Г. Фізична підготовка учнівської молоді в школах України в ХХ сторіччі. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер.: Педагогічні науки*, 2015. Вип. 29. С. 259–269.
20. Сворака С. Д. Освіта на західноукраїнських землях у повоєнний період. *Український історичний журнал*. 1997. № 2. С. 28–42.

21. Сосницька Л. Жодного учня – поза школою (виконання закону про загальнообов'язкове навчання у Волинській області в перше повоєнне десятиліття). *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. Число 27. Луцьк, 2022. С. 15–21.
22. Старжець В. Відновлення діяльності педагогічних училищ Західної України в післявоєнний період. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки»*. Острог, 2021. Вип. 32. С. 11–16.
23. Старжець В. Відновлення радянської системи шкільної освіти в західноукраїнському регіоні після війни (1944–1953 рр.). Гілея: науковий вісник, 2017. Вип. 117. С. 48–52.
24. Стрільчук Л., Сосницька Л. Відновлення та розвиток радянської системи шкільної освіти на Волині в перше повоєнне десятиліття. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. Число 26. Луцьк, 2022. С. 54–59.
25. Стрільчук Л., Сосницька Л. Окремі аспекти повсякденного життя волинських учителів у повоєнні роки (1944–1953)/ *Західні землі України у перші післявоєнні роки (1944–1953): повсякденне життя: колективна монографія* / відп. ред. В. Ільницький. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2022. С. 276–294.
26. Сушик І.В. Діяльність вищих та середніх спеціальних навчальних закладів Волині у повоєнний період. *Інтелекція і влада*. 2011. Вип. 23. С. 116–125.
27. Сушик І. В. Формування вчительських кадрів загальноосвітніх шкіл Волині у 40–50-х рр. XX ст. *Інтелекція і влада. Серія: Історія*, 2009. Вип. 15. С. 171–180.
28. Філіппов О. М. Розвиток радянської школи УРСР в період першої післявоєнної п'ятирічки. К. : Рад. шк., 1957. 151 с.
29. Ярош Б. Тоталітарний режим на західноукраїнських землях 30–50-ті роки XX ст. (історико-політологічний аспект). Луцьк: «Надстир'я», 1995. 175 с.

Shulga S.A. ESTABLISHMENT OF THE SOVIET EDUCATION SYSTEM IN THE WESTERN UKRAINIAN LANDS IN 1944-1953 (ON THE EXAMPLE OF THE VOLYN REGION)

Education is a crucial area in the life of society. To a large extent, it shapes the worldview of young people and influences their personal development. At the same time, education in the Soviet era was a powerful tool of ideological influence and propaganda. Education was used to promote the great socialist construction, the greatness of the party and the leader.

The article analyses the process of establishing the Soviet education system in the western Ukrainian lands in 1944-1953 on the example of the Volyn region. The period under study was one of the most difficult in the development of the public education system in Volyn, caused primarily by the difficulties of the post-war years, including large human losses and economic devastation. At the same time, in Volyn, this process was combined with the need not only to restore what was destroyed by the war, but also to finally establish Soviet power in the region. The author outlines one of the main features of the reconstruction process in the field of education – the staff shortage. Considerable attention is paid to the ideological component of the Soviet educational system and its peculiarities in Volyn, which was aimed at forming a 'Soviet person' on the basis of Marxist-Leninist communist ideology.

Emphasis is placed on the coverage of the social and political activities of all participants in the educational process of the post-war period in Volyn. Among them are participation in the elections to the Supreme Soviet of the Ukrainian SSR, cultural and mass propaganda work. The participation of teachers in such events contributed to the establishment of the authority of the party and the new Soviet government among the local population.

The author emphasises the significant role in the process of establishing the idea of collectivism among the population of the region through the creation and operation of subsidiary farms in educational institutions. The article also examines the peculiarities and role of military and physical training among students. The author proves the decisive role of the circle system of work, which, despite the value outlined by the authorities, was not materially supported.

Key words: Soviet education system, school education, Soviet power, Volyn, postwar period, teachers, pedagogical schools, reconstruction, ideology.